

Tora Korsvold

Å være foreldre i 90-årene

En dansk undersøkelse

Bokanmeldelse av
Anne-Dorthe Hestbæk:
Forældreskab i 90'erne
Socialforskningsinstituttet
København. Rapport 95:5
Pris Dkr. 190,-

Å være småbarnsforeldre opptar i dag både politikerne, mediene og selvsagt småbarnsforeldrene selv. Hittil har vi hatt liten forskningsbasert kunnskap om hvordan foreldre og barn lever i hverdagen. Myter om at foreldre flest synes at det er best for barna at mødrene er hjemme mens barna er små, eller at småbarnsforeldres største ønske er å jobbe mindre for å få mer tid til barna, lever derfor i beste velgående. En dansk undersøkelse avliver begge disse mytene. Dagens småbarnsforeldre ønsker ikke den hjemmearbeidende mor og husmor tilbake. De ønsker heller ikke å gå ned i arbeidstid for å være sammen med barn hvis konsekvensen blir at dette går utover jobben. Forsker Anne-Dorthe Hestbæk har laget en interessant, sosiologisk undersøkelse som gir ny kunnskap om hvordan foreldreskapet i 90-årene arter seg. Undersøkelsen har også relevans for de andre nordiske landene, og skal omtales nærmere på de følgende sidene.

Målet med undersøkelsen har vært å studere hvordan forskjellige barnefamilier organiserer hverdagen, hvordan de opplever den, hvilke idealer de har for det å være

gode foreldre og hvordan de innretter seg for å få til et godt liv med både barn og jobb. Hestbæks utgangspunkt har vært å finne ut hvilke strategier foreldre velger for å kombinere yrkesliv og et liv med småbarn, og eventuelle barrierer som hindrer foreldrene i å realisere sine ønsker. Deretter har forfatteren gått konkret til verks for å få kunnskap om foreldrenes barnetilsyn, fritid, bruk av fødsel- og omsorgspermisjoner, familiepolitiske preferanser, barneoppdragelse, kjønnsroller og arbeidsdeling osv. Ideologiske forestillinger er også grundig undersøkt, som f.eks. det ideelle småbarnsliv og den ideelle arbeidssituasjon. Studien bygger på omfattende intervjuer med 16 foreldrepar. Felles var at begge foreldrene hadde lønnet arbeid og at alle parene hadde minst et barn i alderen 2-6 år.

En undersøkelse av ulike livsformer

Som teoretisk modell til å studere småbarnsforeldres hverdagsliv har forfatteren brukt livsformanalysen, en analyse som skal tjene til å lokalisere de kulturelle kontraster og gjøre det mulig å forstå dagliglivet på en systematisk måte. Det opereres med tre ulike livsformer: den selvstendige livsform, lønnsarbeiderlivsformen og den karriereorienterte livsformen. Livsformanalysen er i denne undersøkelsen velegnet til å få fram variasjon i hvordan småbarnsforeldre lever, og til å skille ut intervjupersonene i forskjellige kulturer. Boka handler først og fremst om hvordan en skal kombinere yrkesliv og familieliv siden alle intervjupersonene har lønnet arbeid, og livsformanalysen er i dette forskningsprosjektet godt egnet til å få fram *kontrastene* i småbarnsforeldrenes liv. Livsformanalysen brukes til å fange inn hele det nett av sosiale og kulturelle normer som danner rammen rundt foreldrenes liv. Livsformen sees som en helhet som omfatter både en materiell og en ideologisk side, med mulighet til å få tak i småbarnsforeldrenes begrepsverden.

Hestbæk har også brukt Anthony Giddens som inspirasjonskilde, både til modernitetsbegrepet og utviklingen av det moderne foreldreskap. De nære relasjoner i den moderne familie er preget av forhandlinger om hvordan foreldreskapet skal utformes, og at det ikke lenger er ønskelig eller mulig å lene seg til tradisjoner og etablerte normer. I disse forhandlingene er arbeidslivets plass i foreldreskapet, barneoppdragelse, arbeidsdeling i hjemmet og økonomi sentrale ingredienser. Et familieliv med begge foreldrene som yrkesaktive krever i dag tidsplanlegging, en "supermann"-, eller oftest, en "superkvinne"-strategi, omfortolkning av rollekrav, omstrukturering av den gitte situasjonen eller delegering. Dette er de strategier småbarnsforeldre velger for å skjøte sammen en

hverdag med mange og ulike krav. Forhandlingene skaper et nytt potensiale for en demokratisering av relasjonene innen familien, som f.eks. at begge foreldrenes arbeid betyr like mye i den enkelte småbarnsfamilie.

Det kjønnsnøytrale foreldreskap som ideal

I Hestbæks undersøkelse var det hos både kvinner og menn stor enighet om at begge foreldrene skulle ha mulighet til å utfolde seg både i arbeidsliv og i foreldreskap. Ikke overraskende bekrefter også denne studien at kvinner opplever sammenstøtet mellom foreldrerollen og yrkesrollen mer negativt enn det menn gjør. Det bekreftes på nytt at tradisjonelle kjønnsrolleforventninger utgjør en barriere som vanskeliggjør en mer lik fordeling av ansvaret for hjem og barn. De fleste intervjuede karrierepersonene (mest menn) benyttet seg f.eks. ikke av de formelle mulighetene på arbeidsplassen til å være hjemme i forbindelse med barns sykdommer. På mange arbeidsplasser var det fortsatt sterke kulturelle barrierer mot at menn tok ut permisjon, eller involverte seg så mye i foreldrerollen at det influerte på arbeidet. Det moderne farsidealet med far som tar seg av syke barn har altså ikke slått igjennom på alle arbeidsplasser. Ikke uventet følte mange menn seg klemt mellom en modernitetspreget fedrerolle og et tradisjonspreget arbeidsmarked.

Jobb kontra barn

Et interessant poeng i denne undersøkelsen er at tiden, og ikke økonomien, er det største opplevde problemet hos dagens småbarnsforeldre. Det var ikke nødvendigvis penger i pungen som var avgjørende for at enkelte foreldre (mest fedre) jobbet så mye som de gjorde, eller at deltid ikke var forenlig med jobbens karakter. Om foreldrene i denne studien *tilsammen* arbeidet 65 eller 100 timer om uken, følte de seg stresset i hverdagen. Forfatteren spør om det i våre dager bare er det å være foreldre i seg selv, med henting og bringing, pendling til og fra arbeid, innkjøp, matlaging, samvær, etc, som er den største stressfaktoren. Eller: Skyldes stress summen av alt det småbarnsforeldre gjør eller *skulle* ha gjort?

Også denne undersøkelsen viser at til daglig kan det være vanskelig å leve opp til idealet om både å være i en heltids karrierejobb, og samtidig være en tilstedeværende, avslappet mor eller far med god tid og overskudd til barn. Et nytt interessant poeng er at flere av de intervjuede to-jobb-familier ikke ønsket å

realisere sine idealer om bedre tid til barna og mindre stress i hverdagen, hvis dette grep for mye inn i arbeidet. De fleste syntes riktignok at barna var for lenge i institusjon, men både kvinner og menn valgte tilknytning til yrkeslivet når det var snakk om barn kontra arbeid. De som var selvstendig næringsdrivende mente at de ikke kunne være borte fra virksomheten sin for lenge. Det samme gjaldt foreldre med karrierelivsformen. Skulle disse foreldrene først ta ut permisjon ville de holde på med noe som hadde med yrke eller med utdanning å gjøre. Hestbæk konkluderer med at særlig innen karrierelivsformen fungerer "trygghet" og "tid til barn" som ideologiske peilemerker, uten at disse er handlingsgivende for virkeligheten. Hun hevder at slike utsagn stemmer godt overens med politikeres og medias oppfatning av at barn og voksne i dag bør tilbringe mer tid sammen. Etter min mening har foreldrenes prioritering mye med egen yrkesidentitet å gjøre. Framover vil vi trenge mer kunnskap om hva jobbtilhørighet betyr for den enkelte forelders identitet.

Diskrepans mellom idealer og praksis

Det ideelle foreldreskap hos de intervjuede var altså preget av trygghet, og ikke minst tid til samvær med barna. Nokså overraskende var det også en utbredt enighet om idealene for barneoppdragelse, det gode småbarnsliv og det å være gode småbarnsforeldre, på tvers av alle livsformer. Forfatteren ser dette som et uttrykk for modernitetens gjennomslag. Modernitetstrekkene utbres til flere og flere grupper i samfunnet, og disse trekkene gjennomsyrrer flere og flere livsområder. Om denne store ideologiske enigheten om oppdragelsen av barna ga seg utslag i de samme konkrete tiltak i hverdagen, er en helt annen sak. Det kunne ha vært interessant å undersøke hvordan populære felles verdier som kreativitet og toleranse, selvstendighet og ansvarlighet kommer til konkrete uttrykk.

Utfordringer til familiepolitikken, arbeidslivet og det enkelte foreldrepar

Undersøkelsen viser at småbarnsfamiliens liv er svært mangfoldig. Det finnes et helt spekter av variasjoner for hvordan de innretter sitt liv. Det betyr igjen at både den statlige familiepolitikken og ikke minst arbeidslivet må legge til rette for mange

og ulike ordninger for å komme flest småbarnsforeldre i møte. Som familiepolitisk forslag på tvers av alle livsformer ønsket foreldrene i denne undersøkelsen nedsatt arbeidstid (uten lønnskompensasjon). En utfordring for arbeidslivet blir å legge til rette for større fleksibilitet, f.eks. mulighet for nedsatt arbeidstid i kortere eller lengre perioder, og ikke minst å komme de fedrene i møte som ønsker å prioritere barn og familie. Så blir det i neste omgang opp til det enkelte foreldrepar å velge. Hva de konkret velger blir det som viser hva de til syvende og sist prioriterer.

I denne grundige og veldokumenterte danske undersøkelsen om foreldreskapet i 90-årene, er barnas perspektiv utelatt. Ved å ha inkludert barna kunne dette ha gitt ny og viktig kunnskap om hverdagens organisering og hvordan den oppleves av barn. Kanskje kunne denne informasjonen ha gitt nye og andre interessante løsninger på det viktige spørsmål om en bedre harmonisering mellom arbeidsliv og familieliv?